

Commissie voor de
milieueffectrapportage

ADT–Middengebied gebieds- ontwikkeling luchthaven Twente

Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport

10 mei 2012 / rapportnummer 2639-50

1. Hoofdpunten van het MER

Area Development Twente (ADT) heeft het voornemen om op een deel van het gebied van de voormalige militaire vliegbasis Twente, ten zuidoosten van de start- en landingsbaan, ecologische hoofdstructuur (EHS) en diverse rode functies te ontwikkelen. Voor de ontwikkeling van rode functies gaat het om de locaties Deventerpoort, De Strip en Oostkamp. Op deze locaties zullen in de toekomst recreatieve activiteiten en bedrijven worden ontwikkeld. Voor de ontwikkeling van deze plannen moet een bestemmingsplan worden opgesteld. Voor de herbegrenzing van de EHS is een besluit van Provinciale Staten nodig. Ten behoeve van deze besluitvorming over het bestemmingsplan (en de herbegrenzing van de EHS) wordt een MER opgesteld.

De Commissie voor de m.e.r. (hierna 'de Commissie')¹ beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport (MER). Dat wil zeggen dat voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming het MER in ieder geval onderstaande informatie moet bevatten:

- Beschrijf de **samenhang** van de verschillende gebiedsontwikkelingsactiviteiten. Ga daarbij in op de samenhang binnen het voornemen van de natuurontwikkeling, recreatie en rode functies alsook op de samenhang met de totale gebiedsontwikkeling van de luchthaven. Ga tevens in op de samenhang met de regionale beleidsdoelstellingen voor EHS, recreatie, rode functies, water en verkeer. Maak duidelijk of veranderingen (en zo ja in welke mate) bij de andere gebiedsontwikkelingen en in het beleid van invloed zijn op het voornemen.
- Werk de EHS-**alternatieven** uit op basis van een ecologische analyse van het gebied en de daaruit volgende inrichtingsmogelijkheden. Onderzoek welke invulling (bandbreedte) als gevolg daarvan mogelijk is voor de rode functies. Ga in op de doelrealisatie van de EHS-alternatieven in relatie tot de effecten van de rode functies (met name het gebruik van de evenementenhal en de De Strip) en recreatie op de EHS.

Besluitvormers en insprekers lezen in de eerste plaats de samenvatting van het MER. Daarom verdient dit onderdeel bijzondere aandacht. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER.

In de volgende hoofdstukken beschrijft de Commissie in meer detail welke informatie het MER moet bevatten. De Commissie bouwt in haar advies voort op de notitie Reikwijdte en Detailniveau i.k.v. m.e.r.-procedure ADT-Middengebied. Dat wil zeggen dat ze in dit advies niet ingaat op de punten die naar haar mening in deze notitie voldoende aan de orde komen.

¹ De samenstelling van de werkgroep van de Commissie m.e.r., haar werkwijze en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. Projectgegevens en bijbehorende stukken, voor zover digitaal beschikbaar, zijn ook te vinden via www.commissiemer.nl onder 'Advisering' of door in het zoekvak het projectnummer in te geven.

2. Achtergrond en besluitvorming, probleemstelling, doel, beleid en besluiten

2.1 Achtergrond, probleemstelling

Na sluiting van de militaire vliegbasis Twente is er een gebied van ongeveer 500 hectare vrijgekomen voor de ontwikkeling van nieuwe functies. ADT werkt aan deze ontwikkeling met de ambitie om de gebiedsontwikkeling een vliegwiel te laten zijn voor een economisch sterker en duurzamer Twente. Met de gebiedsontwikkeling wordt aan diverse functies en doelstellingen invulling gegeven, waaronder natuur, luchtvaart, bedrijventerreinen, infrastructuur, recreatie etc. De ontwikkeling is opgedeeld in deelgebieden. Dit MER gaat over de ontwikkeling van deelgebied midden met ontwikkeling van EHS en een aantal rode functies.

Over de hoofdlijnen van de gebiedsontwikkelingen is eerder al een besluit genomen met het vaststellen van een structuurvisie door de gemeente Enschede en een Ruimtelijke visie door de provincie Overijssel. De Commissie adviseert in het MER de kaders en randvoorwaarden uit deze beleidsdocumenten voor de gebiedsontwikkelingen van het middengebied over te nemen. Geef aan welke gebiedsontwikkelingen uit deze plannen worden overgenomen en waar plannen zijn gewijzigd ten opzichte van eerder genomen besluiten. Ga daarbij ook in op het ontwikkelingsplan (25-1-2012) dat door ADT is vastgesteld.

2.2 Beleidskader

Naast de vastgestelde plannen voor de gebiedsontwikkeling luchthaven Twente is het van belang aan te geven hoe de EHS en rode functies aansluiten bij en passen binnen de regionale context. Beschrijf in het MER daarom het provinciaal-regionaal beleidskader voor Oost-Overijssel. Ga daarbij in op:

Ecologische hoofdstructuur

De nieuwe EHS aan de zuidzijde moet aansluiten op de bestaande EHS en samen met de EHS aan de noordkant van de luchthaven een robuuste verbinding gaan vormen. Beschrijf de ligging en de kenmerken van de EHS, geef aan welke natuurdoeltypen en soorten van belang zijn en geef aan wat de doelstellingen zijn voor de nieuwe EHS.

Bedrijventerreinen en recreatieve activiteiten

Beschrijf in het MER het provinciale en gemeentelijk beleidskader voor de ontwikkeling van bedrijventerreinen en recreatieve activiteiten, voor zover relevant voor de ontwikkelingen op de voormalige vliegbasis. Ga daarbij expliciet in op de ontwikkelingen van activiteiten in de omgeving en geef aan wat de bestaande voorraad is en hoe de vraag zich ontwikkelt.² Geef aan voor welke specifieke activiteiten de gebiedsontwikkeling wordt uitgewerkt en hoe deze activiteiten zich verhouden tot ontwikkelingen elders in de regio.

² Zie ook zienswijze van de Werkgroep van de Vereniging Vrienden van Twentsewelle en de zienswijze van de Stichting Natuur en Milieu regio Enschede.

Ga tevens in op het gebruik van de SER-ladder en geef aan wat dit concreet betekent voor deze ontwikkelingen. Tijdens het locatiebezoek van de Commissie m.e.r. is aangegeven dat er voor bedrijventerreinen een compensatieregeling geldt. Dit houdt in dat bij ontwikkeling van nieuwe terreinen er elders in de regio bedrijventerrein aan de voorraad wordt onttrokken. Beschrijf in het kort wat dit concreet betekent voor de gebiedsontwikkeling Midden van ADT.

Verkeer en vervoer

Beschrijf op basis van de bestaande Rijks-, provinciale en gemeentelijke plannen in het kort de huidige ontwikkelingen op het gebied van infrastructuur. (o.a. Wegenvisie Twente, opgesteld door de Regio Twente en vastgesteld door het Regiobestuur). Geef aan hoe het infrastructuurnetwerk in het studiegebied wordt gewijzigd als gevolg van de gebiedsontwikkeling Luchthaven Twente.

Water

In de Ruimtelijke Visie gebiedsontwikkeling van luchthaven Twente van de provincie wordt beekherstel als een van de doelstellingen genoemd (p.33). Beschrijf in het MER het beleidskader voor water op basis van de plannen van provincie, gemeente en waterschap. Beschrijf specifiek de wateropgave en doelstellingen in het studiegebied, voor zover de ontwikkeling daar invloed op kan hebben.

Overige aspecten / wettelijke kaders

Geef in het MER aan welke wet- en regelgeving relevant is en of het voornemen kan voldoen aan de randvoorwaarden die hieruit voortkomen. Ga daarbij in ieder geval in op:

- Geluid en luchtkwaliteit;
- Externe veiligheid (groepsrisico in relatie tot de luchthaven).

2.3 Doelstellingen

De Commissie adviseert op basis van de voorgenomen plannen voor de gebiedsontwikkeling luchthaven Twente en het beleidskader voor EHS en rode functies de doelstellingen voor de gebiedsontwikkelingen Midden concreet uit te werken. Werk de doelstellingen verder uit zodat alternatieven kunnen worden uitgewerkt en getoetst op doelbereik.

2.4 Te nemen besluit(en)

De m.e.r.-procedure wordt doorlopen voor de wijziging van het bestemmingsplan door de gemeente Enschede. De definitieve (her)begrenzing van de EHS wordt vastgesteld door Provinciale Staten van Overijssel. Daarnaast zullen andere besluiten genomen worden voor de realisatie van het voornemen. Geef aan welke besluiten dit zijn, wie daarvoor het bevoegde gezag is en wat globaal de tijdsplanning is (en de samenhang) voor de verschillende te doorlopen procedures.

3. Voorgenomen activiteit en alternatieven

3.1 Algemeen

Met het vaststellen van een nieuw bestemmingsplan wil de gemeente Enschede de volgende activiteiten toestaan:

- EHS-ontwikkeling van ongeveer 130 hectare;
- Rode functies in de deelgebieden Deventerpoort, De Strip en Oostkamp.

EHS-ontwikkeling:

Beschrijf voor de EHS-ontwikkeling de (natuurlijke) kenmerken van het gebied en geef aan hoe de ecologische-ambities hierbij aansluiten en wat dit voor de ontwerp- en beheeropgaven betekent.

De rode functies

De ontwikkelingen van de rode functies betreffen:

- Herstructurering van het bestaande bedrijvencluster Deventerpoort;
- 2.500 (overloop) parkeerplaatsen ten behoeve van evenementen in Oostkamp en De Strip en ca. 1.000 parkeerplaatsen op Oostkamp in de nabijheid van Hangar 11;
- Ontwikkeling rond de bestaande taxibaan ten behoeve van innovatieve bedrijvigheid en vrijetijdsbesteding. Dit is uitgewerkt tot het model Automotive;
- Ontwikkeling van leisure, evenementen en innovatieve bedrijvigheid op Oostkamp inclusief hangar 11.

ADT heeft aangegeven dat ook zal worden onderzocht of het faciliteren van een zweefvliegfunctie tot de mogelijkheden behoort.³ Daarbij zal het zweefvliegveld in de EHS worden gesitueerd en de (permanente) bebouwing en verharding binnen de strip.

Beschrijf hoe de gestelde doelen de keuze en de afbakening van de alternatieven bepalen.

3.2 Alternatieven

De notitie R&D beschrijft een drietal alternatieven voor de inrichting van de EHS. Deze alternatieven verschillen voornamelijk vanuit landschappelijke ontwerp en recreatief medegebruik. De Commissie adviseert om binnen deze alternatieven ook de mogelijkheden voor verschillende natuurwaarden te onderzoeken. Geef op basis van de ecologische analyse van het gebied aan hoe gebruik kan worden gemaakt van de bestaande inrichting en fysieke kenmerken van het gebied en geef een doorkijk naar de consequenties voor de inrichting en het beheer van het natuurgebied. Geef aan hoe de nieuw te ontwikkelen EHS aansluit op de EHS buiten het plangebied.

³ Mededeling tijdens overleg tussen Commissie m.e.r., gemeente Enschede en ADT op 3 mei 2012.

Onderzoek voor de verschillende EHS-alternatieven de bandbreedte aan ontwikkelruimte voor de recreatieve en rode functies, doe dit door de alternatieven te toetsen aan de volgende drie invalshoeken:

- toelaten van functies, voor zover de EHS het toelaat (maximum draaglast/optimalisatie natuurfunctie met het oog op recreatieve betreding en/of gebruik als zweefvliegveld);
- maximale ontwikkeling van vraag uit de markt faciliteren;
- functies ontwikkelen vanuit de gedachte dat er zoveel mogelijk wordt aangesloten en gebruik wordt gemaakt van de natuurkwaliteiten van het gebied.

3.3 Referentie en autonome ontwikkeling

Beschrijf de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied en de te verwachten milieutoestand als gevolg van de autonome ontwikkeling, als referentie voor de te verwachten milieueffecten. Daarbij wordt onder de 'autonome ontwikkeling' verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven wordt gerealiseerd. Ga bij deze beschrijving uit van ontwikkelingen van de huidige activiteiten in het studiegebied en van nieuwe activiteiten waarover reeds is besloten.

In de notitie R&D (p.12) worden de luchthaven, luchthavengerelateerde bedrijvigheid, TRO-NED (trainings- en opleidingscentrum brandweer en hulpdiensten), Leisure-noord, woningbouw en de ontsluiting op de N737 als autonome ontwikkeling in het MER beschouwd. De Commissie merkt op dat voor deze activiteiten de besluitvorming nog niet is afgerond. De Commissie adviseert daarom om deze activiteiten niet als autonome ontwikkeling mee te nemen, maar te beschrijven in een referentie waarin de voorgenomen gebiedsontwikkelingen worden gerealiseerd naast een referentie waarin deze activiteiten niet worden uitgevoerd.

4. Bestaande milieusituatie en milieugevolgen

4.1 Algemeen

Belangrijke onderzoeksvraag in het MER is de verhouding tussen de effecten van de rode functies en het recreatief medegebruik op de uitbreiding en het functioneren van de EHS. Ook de ontwikkeling van de burgerluchthaven, de luchthavengerelateerde activiteiten en rode functies aan de noordzijde van de start- en landingsbaan en woningbouw aan de zuidzijde, kunnen van invloed zijn op de inrichting en het functioneren van de voorgenomen EHS. Het is daarom van belang in het MER te onderzoeken onder welke randvoorwaarden de rode functies kunnen worden ontwikkeld. Voor de rode functies betekent dit dat omvang van activiteiten, bezoekersaantallen, verkeersaantrekkende werking en de uitstraling van effecten op de (nieuwe) EHS zullen moeten worden onderzocht. Daarnaast zullen de effecten op het studiegebied in kaart moeten worden gebracht. Het gaat dan met name om de effecten op leefomgeving en de bestaande natuur, waaronder het Natura 2000-gebied Lonnekermeer.

De Commissie adviseert de effecten te beschrijven ten opzichte van een referentiesituatie met gebiedsontwikkeling én ten opzichte van een referentiesituatie zonder gebiedsontwikkeling, omdat voor deze activiteiten de besluitvorming nog niet geheel is afgerond.

4.2 Verkeer

Beschrijf het bestaande netwerk voor autoverkeer en fietsers in studiegebied. Geef aan welke verkeersintensiteiten de verschillende wegen hebben en hoe deze zich in de toekomst ontwikkelen. Geef aan wat de verkeersaantrekkende werking is van het voornemen (of verschillende alternatieven). Beschrijf de robuustheid van het netwerk en de ontsluitingswegen niet alleen aan de hand van de I/C-verhoudingen, maar ook op basis van de verkeersstromen bij pieken in bezoekersaantallen. Leg, om de omvang van de verkeersstromen goed te kunnen interpreteren, ook de relatie met de omvang van de verkeersstromen een aantal jaar geleden toen de luchthaven nog in bedrijf was.

Geef aan of er knelpunten optreden en of en hoe deze kunnen worden opgelost, bijvoorbeeld op de N733 (die een relatief hoge I/C-verhouding heeft).

Geef aan welke invloed de toename van verkeersstromen heeft op de verkeersveiligheid. Be- steed daarbij, gezien doelstelling van het voornemen, ook aandacht aan de interactie van autoverkeer en recreatief fietsverkeer en voetgangers (bv. op de parkeerplaatsen), m.n. op drukke momenten.

In de notitie R&D staat dat de meest recente versie van het Regionaal verkeersmodel voor de regio Twente zal worden gebruikt. Beschrijf kort de kenmerken en uitgangspunten van dit model en geef daarnaast aan op welke wijze de verkeersproductie en -verdeling (zowel in tijd als naar herkomsten/bestemmingen) van de te ontwikkelen activiteiten wordt ingeschat (bv. van evenementen in de hangar d.m.v. expert judgement).

De verkeersgegevens zullen de input vormen voor de effectstudies voor geluid, lucht, (exter- ne) veiligheid en natuur. Geef aan hoe deze gegevens (eventueel na bewerking) kunnen wor- den gebruikt.

4.3 Woon en leefmilieu

De Commissie adviseert om de effecten van de gebiedsontwikkeling en de verkeersaantrek- kende werking ook onder de grenswaarden voor lucht en geluid te beschrijven. Onder de grenswaarden kunnen namelijk ook gezondheidseffecten optreden en daarmee kunnen de alternatieven ook onderscheidend zijn op dit onderwerp. Presenteer de effecten op verschil- contourenkaarten⁴ en geef daarbij aan waar zich woningen in het gebied bevinden of waar woningen zijn gepland.

4.4 Lucht

Onderzoek naast de effecten op NO₂ en PM₁₀ ook de effecten op PM_{2,5}, indien mogelijk doe dit dan door de relatie met PM₁₀-concentraties toe te lichten. In de notitie R&D wordt aange- geven dat wordt bepaald hoe de ontwikkelingen binnen het plangebied in betekende mate

⁴ Ga voor lucht eerst na in hoeverre er echt wezenlijk andere verkeersstromen optreden. En pas als dat het geval is verschilcontourenkaarten maken relevant.

bijdragen aan de lokale luchtkwaliteit. Dit is van belang voor de manier waarop het project wordt opgenomen in het NSL. Neem bij het bepalen van de luchtkwaliteit ook de effecten van de verkeersaantrekkende werking mee en de cumulatie met de andere activiteiten in de omgeving en de activiteiten binnen de gebiedsontwikkeling.

4.5 Geluid

Beschrijf in het MER de verschillende geluidsbronnen binnen de voorgenomen activiteiten. Beschrijf de afzonderlijke en cumulatieve effecten van de verschillende geluidsbronnen, geef aan hoe dit wordt uitgewerkt voor de verschillende bronnen, luchthaven, wegen, evenementen, bedrijven, automotieve activiteiten. Besteedt daarbij aandacht aan de effecten van mogelijk optredende piekgeluiden van de activiteiten in de rode functies. Geef een zo goed mogelijke beschrijving van de effecten op geluid van de incidentele activiteiten (evenementen) en de frequentie waarmee ze optreden.

4.6 Externe veiligheid

In de gebiedsontwikkeling zijn activiteiten opgenomen die veel publiek (moeten) aantrekken zoals grootschalige evenementen. Het is niet duidelijk of deze functies goed verenigbaar zijn met de risico's die het vliegverkeer met zich meebrengt. De Commissie beveelt daarom aan om deze risico's in kaart te brengen en daarbij na te gaan of dit tot beperkingen leidt ten aanzien van de aard en de situering van de gebiedsontwikkelingsactiviteiten (m.n. evenementen).⁵

4.7 Bodem en water

De doelrealisatie van de EHS wordt vooral bepaald door de hydrologische maatregelen en de gevolgen daarvan voor de biodiversiteit (p. 27 notitie R&D). Beschrijf de te nemen maatregelen en de effecten daarvan op de hydrologische situatie in het plan- en studiegebied. De grondwaterstand in het gebied wordt momenteel sterk beïnvloed door de ingrepen die gedaan zijn (waaronder drainage) t.b.v. de voormalige vliegbasis. Als gevolg van de gebiedsontwikkeling zal het (grond)waterbeheer worden aangepast, enerzijds t.b.v. de gewenste natuurfunctie, anderzijds t.b.v. de civiele luchthaven. Ook zijn vergravingen voorzien. Deze wijzigingen zullen effecten hebben op natuur, landbouw, infrastructuur etc.. Geef aan welke maatregelen worden genomen en beschrijf de effecten van het gewijzigde waterbeheer.⁶

4.8 Natuur

Voor natuur is het van belang de effectbeschrijving te richten op:

⁵ Zie ook zienswijze van de Veiligheidsregio Twente waarin zij adviseren het aspect externe veiligheid inzichtelijk te maken door dit in het MER nader te onderzoeken. Voor externe veiligheid kan gekeken worden naar de aanwezigheid in of in de nabijheid van het plangebied van activiteiten met gevaarlijke stoffen met een mogelijk effectgebied over het plangebied. Zij verzoeken hier onderzoek naar te doen en voor eventuele risicobronnen het plaatsgebonden risico en het groepsrisico inzichtelijk te maken.

⁶ Zie ook zienswijze van het waterschap Regge en Dinkel waarin zij aandacht vragen voor de effecten van de grondwaterstandverhoging, effecten op de afwatering als gevolg van toename van verharding, effecten op de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater, effecten op de infiltratiecapaciteit en effecten op de grondwaterstromen.

- Doelrealisatie voor de ontwikkeling van natuur enerzijds en de effecten van de rode ontwikkelingen op deze natuur anderzijds.
- Doelrealisatie en de effecten van de overige gebiedsontwikkeling op de aan te leggen natuur. Het gaat daarbij om de effecten van de luchthaven, Leisure noord, infrastructuur, Troned etc. op de te ontwikkelen natuur;
- Directe effecten van het voornemen op de natuur in het studiegebied, inclusief effecten op reeds aanwezige natuurwaarden;
- Indirecte effecten op de natuur in het studiegebied als gevolg van de verkeersaantrekkende werking, daarbij zijn met name de effecten van de verkeerstoename op het Lonnekermeer van belang.

4.8.1 Algemeen

Geef in het MER aan welke kenmerkende habitats en soorten aanwezig zijn in het studiegebied⁷. Beschrijf de autonome ontwikkeling van de natuur in het gebied. Ga daarna in op de ingreep-effectrelatie tussen de voorgenomen activiteit en de in het studiegebied aanwezige natuurwaarden. Geef aan voor welke dieren en planten aanzienlijke gevolgen te verwachten zijn, wat de aard van de gevolgen⁸ is en wat deze gevolgen voor de populaties betekenen. Beschrijf mitigerende en/of compenserende maatregelen die eventuele aantasting kunnen beperken of voorkomen.

4.8.2 Gebiedsbescherming⁹

Beschrijf de mogelijke invloed van het voornemen op beschermde natuurgebieden, zoals Natura 2000-gebieden en de Ecologische hoofdstructuur (EHS)¹⁰. Maak onderscheid tussen de verschillende gebieden en geef hiervan de status aan. Geef per gebied de begrenzingen van het gebied aan op kaart, inclusief een duidelijk beeld van de ligging van het plangebied ten opzichte van de beschermde gebieden.

⁷ Het is, afhankelijk van het voorliggende besluit, mogelijk een selectie van te beschrijven habitats en soorten te maken. Ook het gekozen detailniveau van de beschrijvingen kan verschillen. Motiveer deze selectie en het gekozen detailniveau in het MER.

⁸ Geef aan of het bijvoorbeeld gaat om vernietiging van leefgebied door ruimtebeslag, verstoring door licht en geluid, verdroging of vernatting door verandering van de waterhuishouding, versnippering door doorsnijdingen of barrièrewerking of vermesting en verzuring door deposities van stikstof.

⁹ Op de website www.minlnv.nl is onder Natuur>Gebiedsbescherming uitgebreide informatie te vinden over de specifieke gebiedsbescherming.

¹⁰ Let op: naast Natura 2000- en EHS-gebieden zijn er andere beschermde gebieden, zoals beschermde natuurmonumenten (art. 10 Natuurbeschermingswet 1998) en beschermde leefomgevingen (art. 19 Flora- en faunawet). Elk gebied kent zijn eigen beschermingsregime.

Natura 2000-gebieden

Geef aan of, en zo ja waarom, het Lonnekermeer als enige Natura 2000-gebied mogelijk effecten ondervindt van de voorgenomen activiteiten en ontwikkelingen. Beschrijf voor het Lonnekermeer (en indien nodig andere Natura 2000-gebieden) vervolgens:

- de instandhoudingsdoelstellingen¹¹ voor de verschillende soorten en habitats en of sprake is van een behoud- of verbeterdoelstelling;
- de actuele en verwachte oppervlakte en kwaliteit¹² van habitattypen en leefgebieden voor soorten;
- de actuele en verwachte populatieomvang van soorten aan de hand van meerjarige trends.

Onderzoek of er gevolgen voor het Natura 2000-gebied zijn. Als op grond van objectieve gegevens niet kan worden uitgesloten dat het voornemen afzonderlijk dan wel in combinatie met andere plannen of projecten, significante gevolgen kan hebben voor het Natura 2000-gebied, geldt dat een Passende beoordeling opgesteld moet worden, waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied¹³.

Onderzoek, indien van toepassing, in de Passende beoordeling of de zekerheid kan worden verkregen dat het project de natuurlijke kenmerken van het betreffende Natura 2000-gebied niet aantast¹⁴.

Ecologische hoofdstructuur

Beschrijf voor de EHS-gebied(en) in en rond het plangebied de daarvoor geldende 'wezenlijke kenmerken en waarden'. Onderzoek welke gevolgen het initiatief op deze actuele en potentiële kenmerken en waarden heeft. Geef aan hoe de huidige begrenzing van de EHS is en welke gebieden daar aan worden toegevoegd en onttrokken ten behoeve van rode functies en/of recreatie.¹⁵

Verzuring en vermisting

Beschrijf in het MER de gevolgen van de vermestende en verzurende deposities op hiervoor gevoelige vegetatietypen in omliggende natuurgebieden (Natura 2000-gebied Lonnekermeer, EHS, Lonnekerberg). Geef daarvoor:

- de achtergrondconcentraties van de belangrijkste verzurende en vermestende stoffen (NH₃; NO_x, SO₂) in het gebied¹⁶;
- de voor verzuring gevoelige habitattypen en de kritische depositiewaarde¹⁷:

¹¹ Op dit moment lopen procedures om Natura 2000-gebieden (opnieuw) aan te wijzen. Hiervoor worden eerst ontwerp-aanwijzingsbesluiten genomen en vervolgens definitieve aanwijzingsbesluiten. In het MER kan uitgegaan worden van de concept-instandhoudingsdoelstellingen uit de ontwerp-aanwijzingsbesluiten. In de (concept)beheerplannen worden deze per gebied uitgewerkt in omvang, ruimte en tijd.

¹² Zie voor een kenschets, definitie en kwaliteitseisen van habitattypen en de ecologische vereisten van soorten de profielendocumenten van LNV.

¹³ Art. 19f, lid 1, Natuurbeschermingswet 1998 voor projecten en art. 19j, lid 2, Natuurbeschermingswet 1998 voor plannen.

¹⁴ Uit de huidige lijn in de jurisprudentie volgt dat dit het geval is wanneer er wetenschappelijk gezien redelijkerwijs geen twijfel bestaat dat er geen schadelijke gevolgen voor de natuurlijke kenmerken zijn.

¹⁵ Zie ook zienswijze van de Werkgroep van de Vereniging Vrienden van Twentsewelle

¹⁶ Gebruik voor de bepaling van de achtergronddepositie recente gegevens. Deze gegevens zijn op te vragen bij het RIVM en – indien beschikbaar – bij de provincie Overijssel.

- de toename aan stikstofdepositie van het voornemen afzonderlijk en in cumulatie;
 - de mogelijke (verdere) overschrijding van de kritische depositiewaarden;
- of, in cumulatie met andere activiteiten, aantasting van natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, of aantasting van de 'wezenlijke kenmerken en waarden' van de EHS kan optreden.

4.8.3 Soortenbescherming¹⁸

Beschrijf welke door de Flora- en faunawet beschermde soorten te verwachten zijn in het plangebied, waar zij voorkomen en welk beschermingsregime voor de betreffende soort geldt¹⁹. Ga in op de mogelijke gevolgen van het voornemen voor deze beschermde soorten²⁰ en bepaal of verbodsbepalingen overtreden kunnen worden, zoals het verbod op het verstoren van een vaste rust- of verblijfplaats. Geef, indien verbodsbepalingen²¹ overtreden kunnen worden, aan welke invloed dit heeft op de staat van instandhouding van de betreffende soort. Uiteindelijk zal in het MER moeten worden aangegeven in hoeverre verwacht mag worden dat voor eventueel te verwachten overtreding(en) van verbodsbepalingen een ontheffing zal kunnen worden verkregen. Dit is de toets die moet worden uitgevoerd om een bestemmingsplan te kunnen vaststellen.

4.9 Landschap

Het oorspronkelijke dekzandlandschap met kampjes, bos en natte en droge heide (afwisselend, kleinschalig en recreatief aantrekkelijk) kan referentie zijn bij de (her)inrichting en het beheer van het plangebied, waarbij rekening wordt gehouden met een aantal relicten en landschaplijnen van cultuurhistorisch belang. Natuurlijk beheer (begrazing door een schaapskudde bijvoorbeeld) kan bijdragen aan de landschapsbeleving. Beoordeel bij de beschrijving van de landschappelijke effecten in hoeverre aan dit (eind)beeld van de inrichting kan worden voldaan, omdat nog onduidelijk is hoe de gebiedsontwikkeling concreet zal worden ingevuld.

¹⁷ De kritische depositiewaarden voor de EHS zijn opgenomen in D. Bal, H.M. Beije, H.F. van Dobben en A. van Hinsberg (2007): Overzicht van kritische stikstofdeposities voor natuurdoeltypen. Directie Kennis, Ministerie van LNV. De kritische depositiewaarden voor Natura 2000 habitattypen zijn opgenomen in H.F. van Dobben en A. van Hinsberg, (2008). Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en Natura 2000-gebieden. Alterrapport 1654.

¹⁸ Op de website www.minlnv.nl is onder Natuur>Soortenbescherming uitgebreide informatie te vinden over soortenbescherming, waaronder de systematiek van de Flora- en faunawet en de vereisten voor het verkrijgen van ontheffingen voor verboden handelingen.

¹⁹ Op grond van de Flora- en faunawet en de daarop gebaseerde algemene maatregelen van bestuur en ministeriële regelingen bestaan er vier verschillende beschermingsregimes. Welk regime van toepassing is, is afhankelijk van de groep waartoe de soort behoort. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de volgende categorieën: tabel 1 (algemene soorten), tabel 2 (overige soorten), tabel 3 (Bijlage IV Habitatrictlijn-/ bijlage 1 AMvB-soorten) en vogels.

²⁰ Bij de inventarisatie van de beschermde soorten kan onder andere gebruik worden gemaakt van gegevens van het Natuurloket: www.natuurloket.nl en protocollen van de Gegevensautoriteit Natuur: www.gegevensautoriteitnatuur.nl.

²¹ De verbodsbepalingen zijn opgenomen in art. 8 (planten) en 9 - 12 (dieren) van de Flora- en faunawet.

4.10 Cultuurhistorie

Geef in het MER een overzicht van aanwezige cultuurhistorische waarden in het plangebied. Besteed hierbij aandacht aan alle drie de facetten van cultuurhistorie:

- archeologie;
- gebouwd erfgoed;
- cultuurlandschap.

Wanneer uit bureauonderzoek blijkt dat er mogelijk archeologische vindplaatsen aanwezig zijn dan dient door veldonderzoek te worden vastgesteld of dit inderdaad zo is. Uit het MER moet blijken wat de omvang en begrenzing van eventuele archeologische vindplaatsen is en of deze behoudenswaardig zijn²².

Beschrijf de beleefde kwaliteit, de fysieke kwaliteit en de inhoudelijke kwaliteit van aanwezige waarden²³. Beschrijf de effecten van alternatieven/varianten op deze kwaliteiten.

5. Overige aspecten

Voor de onderdelen 'vergelijking van alternatieven', 'leemten in milieu-informatie' en 'samenvatting van het MER' heeft de Commissie geen aanbevelingen naast de wettelijke voorschriften.

5.1 Onzekerheden en evaluatieprogramma

Houd bij de vergelijking van de alternatieven en bij de toetsing van de alternatieven aan (project-) doelen en wettelijke grenswaarden expliciet rekening met de onzekerheden in effectbepalingen.²⁴ Geef daarvoor in het MER inzicht in:²⁵

- de waarschijnlijkheid dat effecten optreden, d.w.z. het realiteitsgehalte van de verschillende effectscenario's (best-case en worst-case);
- het belang van de onzekerheden in effectbepalingen voor de significantie van verschillen tussen alternatieven, en daarmee voor de vergelijking van alternatieven;
- op welke wijze en wanneer na realisering van het initiatief de daadwerkelijke effecten geëvalueerd worden, bijvoorbeeld via een oplevertoets, en welke maatregelen 'achter de

²² Hiertoe dienen voor het MER de onderzoeksstappen 'bureauonderzoek', 'inventariserend veldonderzoek karterende fase' en 'inventariserend veldonderzoek waarderende fase' te worden doorlopen, voorzover de resultaten van de voorafgaande onderzoeksstap hier aanleiding toe geven.

²³ Hierbij kan eventueel gebruik gemaakt worden van de waarderingscriteria uit de 'Handreiking cultuurhistorie in m.e.r. en MKBA' opgesteld door Witteveen+Bos in opdracht van de rijksdienst voor het Cultureel erfgoed. Hiervan is ook een samenvatting uit 2009 beschikbaar.

²⁴ Effectbepalingen voor de toekomst zijn inherent onzeker. Het zijn veelal de best mogelijke benaderingen op basis van in de praktijk ontwikkelde en getoetste modellen. De onzekerheden in de uitkomsten van modellen moeten wel worden onderkend. Schijnzekerheden leveren immers ondoelmatige keuzes en maatregelen op. Effecten kunnen in werkelijkheid meevallen, dan zijn te veel maatregelen getroffen. Effecten kunnen tegenvallen, dan zijn te weinig maatregelen genomen.

²⁵ Een factsheet op de website van de Commissie bevat meer informatie over het omgaan met onzekerheden in MER. (http://docs1.eia.nl/mer/diversen/factsheet_19_omgaan_met_onzekerheden_in_mer_webversie.pdf)

hand' beschikbaar zijn als (project-)doelen en grenswaarden in de praktijk niet gehaald worden.²⁶

²⁶ Dit sluit aan bij de adviezen van de Commissie Elverding. Met de oplevertoets wordt ook invulling gegeven aan de (tot op heden veelal niet nagekomen) verplichting tot evaluatie van een MER (artikel 7.39 t/m 7.42 van de Wet milieubeheer).

BIJLAGE 1: Projectgegevens reikwijdte en detailniveau MER

Initiatiefnemer: college van burgemeester en wethouders van de gemeente Enschede

Bevoegd gezag: de gemeenteraad van de gemeente Enschede

Besluit: Bestemmingsplan

Categorie Besluit m.e.r.: D9, C10.1 en D43

Activiteit: Gebiedsontwikkeling ten behoeve van de functies natuur (EHS), recreatie en toerisme, (grootschalige) evenementen, bedrijven, auto- en motorracecircuit en ondersteunende faciliteiten zoals parkeren.

Procedurale gegevens:

aankondiging start procedure in "Huis aan huis" van: 29 februari 2012

ter inzage legging van de informatie over het voornemen: 1 maart tot en met 11 april 2012

adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 29 februari 2012

advies reikwijdte en detailniveau uitgebracht: 10 mei 2012

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

drs. S. Dirksen

ing. N. Faber

ir. W.H.A.M. Keijsers

drs. R. Meeuwssen (werkgroepsecretaris)

ir. H. Otte

drs. J.G.M. van Rhijn (voorzitter)

Werkwijze Commissie bij advies reikwijdte en detailniveau:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De Commissie heeft de hierna genoemde informatie van het bevoegde gezag ontvangen. Deze informatie vormt het uitgangspunt van haar advies.

Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de Commissie een locatiebezoek afgelegd.

Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie www.commissiemer.nl op de pagina *Commissie m.e.r.*

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advies:

- Notitie reikwijdte en detailniveau I.K.V. m.e.r.-procedure ADT Middengebied, AREA Development Twente, 13 januari 2012, B02022.000038.0100

De Commissie heeft kennis genomen van 8 zienswijzen en adviezen, die zij tot en met 24-4-2012 van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Zij heeft deze, voor zover relevant voor m.e.r., in haar advies verwerkt.

Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport ADT-Middengebied gebiedsontwikkeling luchthaven Twente

ISBN: 978-90-421-3497-3

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Arthur van Schendelstraat 800 Utrecht

T 030 - 234 76 66

F 030 - 233 12 95

E mer@eia.nl

w www.commissiemer.nl

